

Тэма: Правапіс галосных О, Э, А; Е, Ё, Я; спалучэнняў галосных у запазычаных словам.

Мэты: удасканальваць навыкі напісання галосных О, Э, А Е, Ё, Я; спалучэнняў галосных у запазычаных словам.

1. Правапіс галосных О, Э, А

1. Размяркуйце слова ў табліцу адпаведна пунктам правіла “Правапіс галосных о, э, а”.

Юпітэр джэмпер купэ сурвэтка брысці дэманстрацыя Ландэр Одэр прынтар капэла аўтсайдар Оксфард кіно шарсцяны катэт шараваты прэм’ера шаптаць шасцёра Шэкспір Рэмарк грэйпфрут ордэн кватарант коклюш форзац фольга дэбют дрымата сыроватка

№	Пункт правіла	Словы
1.	Літара о пішацца пад націскам	
2.	Літара э пішацца пад націскам	
3.	Не пад націскам о, э пераходзяць у а	
4.	Ро, ло чаргуюцца з ры, лы	
5.	Канцавыя ненаціскныя - эль, -эр у запазычаных словам перадаюцца як - аль, -ар	
6.	Ва ўласных запазычаных імёнах захоўваюцца канцавыя - эль, -эр	
7.	У некаторых запазычаных словах э захоўваецца не пад націскам	

2. Змяніце слова або падбярыце аднакаранёвыя слова так, каб націскныя о, э сталі не пад націкам.

Узор: *восем – восьмёрка*.

поўнач –	шэсць –
стрэхі –	ацэнка –
дождж –	стог –
шоўк –	трэсці –
просьба –	поспех –
мора –	чэрсты –
мова –	шэпт –
чорны –	адрэзаць –

3. Устаўце прапушчаныя літарты.

Тун лъ, экз мпляр, д лікатны, р монт, інж нер, тры , ар ндатар, шніц лъ, камп'ют р, бр зент, лод р, поч рк, класт р, канц лярыя, бесц р монны, орд р, Ч рнышэўскі, бухгалт р, світ р, кр млёўскі, п'ед стал, п лымя, р прадукцыя, каф , кандыт р, ж мчужына, кр шыць, ж луд, інт рнэт, р зюм , выкр сліць, с рдэчны, ж мчуг.

4. Перацягніце слова ў адпаведны слупок табліцы ў залежнасці ад таго, якая літара пішацца ў слове.

Др*вотня ц*гла м*ладзь пір*г р*спубліка бр*вы
эпіт*т зашч*бечуць пр*зент кр*пасць ар*ндаваць др*вы
салфеджы* п*шта Токі* ш*птаць гл*таць ябл*чны
р*сора адр*с кр*вавы бр*во лат*рэя інж*нер ц*лафан
маян*з л*пух

O	Э	A	Ы

5. Выдзеліце слова, у якіх трэба ўставіць літару э.

Т?рапеўт ч?р?паха т?лефон д?сантнік ч?мадан кар?спандэнт
карц?р д?талёвы выстр?ліць канц?лярскі р?монт д?путат д?лікатэс
ст?лаж літ?ратура аранж?рэя лат?рэя ш?дэўр

6. Перакладзіце слова на беларускую мову.

чеснок –	стрекоза –
яблоко –	почерк –
аромат –	блоха –
характеристика –	редис –
железо –	реклама –

7. Выдзеліце радкі, дзе ва ўсіх слоўах пішацца літара а.

- A) Задр/**а**маша, ц/**а**нтраальны, ч/**а**мпіянат.
- B) Тост/**а**р, т/**а**левіzar, сч/**а**рсцвелы.
- C) С/**а**ратар, д/**а**лікатэс, р/**а**дыска.
- Г) Адр/**а**мантаваць, лат/**а**рэйны, ястр/**а**б.

8. Выдзеліце радкі, дзе ва ўсіх слоўах пішацца літара ы.

- A) Тр★вога, т★хнічны, ж★рафа.
- B) Мер★дыян, прагл★нуць, др★вотня.
- В) Ж★харка, бут★брод, д★рэктар.
- Г) Д★рыжабль, др★жаць, гл★ток.

9. Запішыце слова, якія адпавядаюць наступным лексічным значэнням, уставіўшы ў іх прапушчаныя літary.

Клей з муку або крухмалу	
Спіртавы раствор пахучых рэчываў, ужываецца як касметычны і гігіенічны сродак	
Дарога з цвёрдым пакрыццём	
Карціна, напісаная вадзянымі фарбамі на свежаатынкованай сцяне	
Рэч, якая беражліва захоўваецца як памяць пра мінулае	
Прамежак часу ў дзесяць дзён	
Тавараабменная здзелка, натуральны абмен	
Кіраунік дзяржавы	
Крытычны водзыў пра твор, спектакль, фільм	
Дробная ракападобная марская жывёліна	

Словы для даведак: кр..ветка р..ліквія р..цэнзія д..када клейст..р
шас.. фр..ска пр..зідэнт барт..р ад..калон

2. Правапіс галосных Е, Ё, Я

1. Разміркуйце слова ў табліцу адпаведна пунктам правіла “Правапіс галосных е, ё, я”.

лёгкі	Петруся	кераміка	маёр	далёка	пенснэ
Прыпяць	бязвусы	мяккаваты	леснікі	снягір	цецеручаня
Везувій	пяхота	сметанковы	сезон	цягнікі	пяцярня

№	Пункт правіла	Словы
1.	Літара Ё пішацца пад націскам	
2.	У першым складзе перад націскам пішацца літара Я	
3.	У некаторых словах каранёвае Я пішацца нязменна незалежна ад націску	
4.	Ва ўсіх ненаціскных складах (акрамя першага перад націскам) пішацца літара Е	
5.	У запазычаных словах у першым складзе перад націскам захоўваецца літара Е	

2. У адзін слупок перацягніце слова, у якія трэба ўставіць літару е, а ў другі – слова, у якія трэба ўставіць літару я.

баскапотны цыцрукі сомнанацца нустойлівы глдачы тысча
выдзублі молодая абліск лебядзь влікаваты лснічи лснічоўка
псняр псняры паміць дзсяты выглед выл целі ювлірны
цжкаваты

3. Выдзеліце слова, у якіх трэба ўставіць літару Е.

Мац*рык, г*рань, зав*зь, с*анс, дз*ржава, дз*вяць, эл*ктрычны, дз*журны, м*талічны, ан*кдот, ап*рэта, ав*ню, п*чатка, ал*ргія, сув*зь, м*дуза, л*шчына, мес*ц, інв*нтар, п*так, тыс*чны, мез*нец, к*дроўнік, к*фір, п*рсп*ктыва, кал*ндар, у кал*ндары, б*сперапынна.

4. Перакладіце слова на беларускую мову.

легендарный –	плечо –
свадьба –	персона –
берёзовый –	большой –
лебеда –	перрон –
вершина –	ветер –

5. Устаўце прапушчаныя літары.

Сц блінка, з фір, мес ц, зм стойны, л снічоўка, с рыял, ма тнік, габ лен, н цотны, г рой, скравы, б злюдны, нап рэдадні, кал кцыянер, п чора, по с, сн гавік, поп л, с лянскі, с рэбраны, кал ктыў, б нзін, н ўдача, цв рдзейшы.

6. Устанавіце адпаведнасць паміж фразеалагізмамі і іх лексічным значэннем.

Бокам вылезці	Дапамагчы каму-небудзь заніць трывалае становішча ў жыцці
Вывесці ў людзі	У вялікай колькасці
Як селядцоў у бочцы	Кепска кончыцца
Замарыць чарвяка	Хто-небудзь не можа стрымацца, каб не загаварыць
Язык свярбіць	Дакладна
Вушам не верыць	Вельмі здзіўляцца, пачуўшы што- небудзь нечаканае
Цюцелька ў цюцельку	Перакусіць

7. Выдзеліце радкі, дзе ва ўсіх слоўах пішацца літара е.

- 1) Лег~~н~~дарны, персп~~н~~ктывы, гал~~н~~рэя.
- 2) С~~н~~сацыя, б~~н~~емот, н~~н~~смачны.
- 3) Ве~~ц~~рок, ~~н~~ўропа, л~~н~~скатаць.
- 4) Б~~н~~тонны, пас~~н~~ка, г~~н~~рой.

8. Выдзеліце радкі, дзе ва ўсіх слоўах пішацца літара я.

- 1) Сп~~н~~шацца, б~~н~~спамылковы, дзев~~н~~ць.
- 2) Дз~~н~~ўчынка, дзес~~н~~тковы, м~~н~~каваты.
- 3) С~~н~~мёра, кл~~н~~ймо, в~~н~~чэрні.
- 4) Тыс~~н~~чны, л~~н~~мантаваць, м~~н~~тровы.

9. Ніжэй прыведзены слоўы, напісаныя па-руску. Запішыце, як называюць па-беларуску маладых істот (дзяцей):

вороб'я –
тетерева –
лягушки –
ласточки –
белки –
овцы –
аиста –
змеи –
медведя –

3. Правапіс спалучэнняў галосных *iё* (*ыё*), *iя* (*ыя*), *ie* (*ые*) у запазычаных словам.

Успомнім!

ИО – ІЁ/ЫЁ (пад націскам), **ІЯ/ЫЯ** (не пад націскам)

ИА – ІЯ/ЫЯ

ИЕ – IE/ЫЕ

ЕА – EA/ЭА

ЕО – EO/ЭО (пад націскам), **EA/ЭА** (не пад націскам)

ЙО – Ё (пад націскам), **Я** (не пад націскам)

ЙЕ – Е

1. Установіце адпаведнасць паміж словамі і іх лексічнымі значэннямі.

Апісанне ўласнага жыщёвага шляху

фіяска

Поўны правал, няўдача

плагіят

Выдача чужога твора за свой

аўтабіяграфія

Адзінства, якое ўтвараецца трима асобнымі часткамі

іхтыёлаг

Уяўная лінія на паверхні зямнога шара, якая злучае абодва полюсы і перасякае экватар пад прымым вуглом

біёніка

Навука, якая вывучае структуры і функцыі жывых арганізмаў з мэтай стварэння новых прыбораў, механізмаў, сістэм

віядук

Складанаскарочанае слова

абітурыент

Мост над ярам, цяснінай або цераз дарогу, чыгунку

трыяды

Чалавек, які паступае ў вышэйшую або спецыяльную навучальную ўстанову

абрэвіятура

Спецыяліст, які вывучае рыб

мерыдыян

2. Перакладзіце слова на беларускую мову.

радио –	йод –
вариант –	йогурт –
виолончель –	Нью-Йорк –
биатлон –	майор –
олимпиада –	район –
грандиозный –	майонез –
океан –	конвейер –
гиацинт –	фойе –
антибиотик –	папайа –
кондиционер –	фейерверк –

3. Разміркуйце слова ў адпаведны слупок табліцы ў залежнасці ад таго, якое спалучэнне патрабуеца ўставіць.

Бібл??тэкар аж??таж ар?? нтацыя стад??н аўд??нцыя гіг??нічны акс??ма
д??та кл??нт фартэп??на л??на ар??нтацыя мемар??л скарп??н афіц??нт
спартак??да атракц??н грац??зы энтуз??ст г??на ??рархія д??гностыка
ініц??лы б??граф глад??лус

4. Выдзеліце слова, у якія трэба ўставіць спалучэнне галосных і я (я).

Эмац~~и~~нальны, т~~и~~рэма, г~~и~~метрыя, кард~~и~~грама, патэнц~~и~~л, мар~~и~~нетка, д~~и~~ганаль, б~~и~~дабаўкі, хар~~и~~графія, арх~~и~~лаг, акц~~и~~нерны, акард~~и~~ніст, міліц~~и~~нер, г~~и~~рафія, мет~~и~~рыт, стэр~~и~~эфект, фраз~~и~~логія, марс~~и~~нка, р~~и~~ктыўны, дывіз~~и~~н.

5. Устаўце прапушчаныя спалучэнні галосных.

Аўк~~и~~н, аж таж, патр~~и~~рх, ф~~и~~лка, панс~~и~~нат, д~~и~~гназ, кл~~и~~нтура, мемар~~и~~льны, рац~~и~~н, энтуз~~и~~зм, ак~~и~~н, фіз~~и~~логія, д~~и~~тычны, пр~~и~~рытэт, п~~и~~нерскі, асац~~и~~цыя, шп~~и~~н, д~~и~~грама, в~~и~~ланчэль, рац~~и~~нальны, матэр~~и~~л, гіг~~и~~на, экватар~~и~~льны.

6. Выдзеліце словазлучэнні, у склад якіх уваходзяць слова, напісаныя з арфаграфічнымі памылкамі.

Мініяцюрная мадэль, спецыяльны рэпартаж, дыалог з бацькамі, мільён сняжынак, любімы серыал, зручная клавіатура, асаблівы пацыент, пабудаваў авіёмадэль.

7. У пустыя клеткі ўпішыце літары, каб атрымаліся слова, якія адпавядаюць наступным значэнням.

1	Д					
2	Ф					
3	Ф					
4	Ф					
5	Ф					
6	С					

- 1) Размова паміж дзвіюма асобамі, абмен рэплікамі.
- 2) Травяністая лекавая і дэкаратыўная расліна.
- 3) Памешчык-прыгоннік.
- 4) Кузай аўтамабіля з мяккім верхам (тэнтам), які можна адкідаць.
- 5) Самастойнае аддзяленне буйной установы ці арганізацыі.
- 6) Вечназялёнае хвойнае дрэва сямейства таксыдоевых, пашыранае ў гарах Паўночнай Амерыкі; можа дасягаць гіганцкіх памераў; дае каштоўную драўніну.